

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН
ЯАМ

БОЛОВСРОЛ,
ШИНЖЛЭХ УХААНЫ
ЯАМ

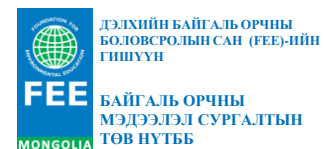
Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Швейцарын хөгжлийн агентлаг

ЮНЕСКО-ийн
Монголын үндэсний
комисс

БОЛОВСРОЛЫН
ХҮРЭЭЛЭН

ДЭЛХИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
БОЛОВСРОЛЫН САН (FEE)-НИЙ
ГНШҮҮН
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЭДЭЭЛЭЛ СУРГАЛТЫН
ТӨВ НҮТБЭ

МЭРГЭЖЛИЙН ХЯНАЛТЫН
ЕРӨНХИЙ ГАЗАР

БАГШИЙН МЭРГЭЖИЛ
ДЭЭШЛҮҮЛЭХ ИНСТИТУТ

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛЫН
ИХ СУРГУУЛЬ

ЦЭНГЭГ УСНЫ НӨӨЦ, БАЙГАЛЬ
ХАМГААЛАХ ТӨВ

НАСАН ТҮРШИЙН
БОЛОВСРОЛЫН ҮНДЭСНИЙ ТӨВ

БОЛОВСРОЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ
ТӨВ

МОНГОЛЫН ҮНДЭСНИЙ ОЛОН
НИЙТИЙН РАДИО, ТЕЛЕВИЗ

ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОЛОВСРОЛ II ТӨСӨЛ

ОРОН НУТГИЙН ТҮВШИН ДЭХ ҮЙЛ ХЭРГИЙГ
ЭРЧИМЖҮҮЛЭХ НЬ

НЭГДСЭН АРГА ХЭМЖЭЭ

Тогтвортой хөгжлийн боловсролын төлөөх
ХАМТЫН САНААЧИЛГА ТҮНШЛЭЛ

Нэгдсэн арга хэмжээ

2021.05.06

Илтгэгч:

Р.Нямцэрэн

БХ, Дэд захирал

Багийн гишүүд:

Ц.Цэвэгмид

Д.Пунцагсүрэн

О.Ирвэс

Б.Алтансүх

Х.Гансүх

Э.Нарантуяа

Ж.Зулмира

**ОРОН НУТГИЙН ТҮВШИН
ДЭХ ҮЙЛ ХЭРГИЙГ
ЭРЧИМЖҮҮЛЭХ НЬ
(ЮНЕСКО, "ТХБ-2030")**

Тогтвортой хөгжлийн бодлогын төлөв
ХАМТЫН САНААЧИЛГА ТҮНШЭЭЛ

АГУУЛГА

-
-
-
-

“ОРОН НУТГИЙН ТҮВШИН ДЭХ ҮЙЛ ХЭРГИЙГ ЭРЧИМЖҮҮЛЭХ НЬ” ТЭРГҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛИЙН ХҮРЭЭНД ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГДСЭН ИЛТГЭЛҮҮДИЙН АГУУЛГЫГ “АЛСЫН ХАРАА-2050” МОНГОЛ УЛСЫН УРТ ХУГАЦААНЫ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГТЭЙ УЯЛДУУЛАХ НЬ

Зорилт	Чиглэл	Орон нутгийн түвшин дэх үйл хэргийг эрчимжүүлэх нь тэргүүлэх чиглэлд уялдсан байдал	Агуулгын хувьд шууд ба шууд бусаар уялдаж буй илтгэлийн тоо (давхардсан тоогоор)
Үндэсний нэгдмэл үнэт зүйл	1.1, 1,3		5+4=9
Хүний хөгжил	2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6		7+2+9+3+13=34
Амьдралын чанар ба дундаж давхарга	3.1, 3.4, 3.5, 3.6,		3+2+2+3=10
Эдийн засаг	4.2, 4.3, 4.4,		5+2+2=9
Засаглал	5.1, 5.2, 5.3, 5.4		4+6+4+1=15
Ногоон хөгжил	6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6, 6.7,		11+12+12+12+12+9+7=75
Бүс, орон нутгийн хөгжил	7.1, 7.3,		1+4=5
Нийт илтгэл			71

Тогтвортой хөгжлийн боловсролын төлөв
ХАМТЫН САНААЧИЛГА ТУНШЛАЛ

“ОРОН НУТГИЙН ТҮВШИН ДЭХ ҮЙЛ ХЭРГИЙГ ЭРЧИМЖҮҮЛЭХ НЬ” ТЭРГҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛИЙН ХҮРЭЭНД ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГДСЭН ИЛТГЭЛҮҮДЭЭС ГАРЧ БУЙ САНАЛ, САНААЧИЛГЫГ МОНГОЛ УЛСЫН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ-2030 БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГТЭЙ УЯЛДУУЛАХ НЬ
/ТХ-ийн агуулгын хүрээгээр/

Зорилт	Зорилтыг хангах зарчим	Санал, санаачилга
Эдийн засгийн тогтвортой хөгжил	2.1.1. Хөдөө аж ахуй 2.1.3. Аж үйлдвэр 2.1.5. Дэд бүтэц	<ul style="list-style-type: none"> · Зохистой хэрэглээ (Ус хэмнэх, хамгаалах, цахилгаан хэмнэх, төсөв хэмнэх, хог ангилах г.м) · Өрхийн үйлдвэрлэл (Оёдол, эсгүүр, гар урлал г.м)
Нийгмийн тогтвортой хөгжил	2.2.1. Хүртээмжтэй өсөлт ба нийгмийн тэгш байдал 2.2.2. Эрүүл мэндийн чанартай, хүртээмжтэй тогтолцоо 2.2.3. Мэдлэгт суурилсан нийгэм ба ур чадвар бүхий Монгол хүн	<ul style="list-style-type: none"> · Жендэр (Их, дээд сургуулийн жишээ, аймгийн жишиг хичээл г.м) · Чөлөөт хэвлэл (МУОНТ г.м) · Соёлын өв (Музейн орчин нөхцөл г.м) · Хүний эрх, аюулгүй байдал (МХЕГ, Эко сургууль хөтөлбөр) · Хүний хөгжил (НТБ-ын сургалт г.м)
Байгаль орчны тогтвортой хөгжил	2.3.1. Усны нөөцийн нэгдсэн менежмент 2.3.2. Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох 2.3.3. Экосистемийн тэнцвэрт байдал	<ul style="list-style-type: none"> · Бэлчээр ашиглалт (Улз голын сав газар г.м) · Хог хаягдал (Хог цэвэрлэх, ангилах г.м) · Ус, хөрс, агаар (Хогоо ангилах, бохирдол г.м) · Цөлжилт, ойгүйжилт(Аргалын ач тус г.м) · Эрчим хүч (Цахилгааны хэмнэлт г.м)
Тогтвортой хөгжлийн засаглал	3.1.1. Орон нутагт бодлогын түвшинд 3.1.2. Орон нутгийн манайлайлал, оролцоо, ил тод байдал, хариуцлага 3.1.3. Авлига 3.1.4. Олон улсын хамтын ажиллагаа	<ul style="list-style-type: none"> · Шийдэл (Аймгийн ногоон хөгжилд суурилсан ТХ-ийн хэтийн зорилт г.м) · Шийдэл (Аймаг хөгжүүлэх 5 жилийн үндсэн чиглэл)

Тогтвортой хөгжлийн боловсролын төлөв
ХАМТЫН САНААЧИЛГА ТҮНШЛЭЛ

ҮНДЭСНИЙ НЭГДМЭЛ ҮНЭТ ЗҮЙЛ

САНАЛ САНААЧИЛГА

Төрт ёсны уламжлал, түүх, соёлын бахархлыг бий болгох

ТУРШЛАГА

Төрт ёсны уламжлал, түүх, соёлын үндэсний бахархлыг хөгжүүлэх
-Бурхан халдун уулыг үндэсний бахархалт уул /2013/
-Шонхор шувууг үндэсний бахархалт шувуу /2012/
-Бэр цэцгийг үндэсний бахархалт цэцэг/2014/
-Төрт ёсны уламжлал, үндэсний өвийг хамгаалах ажил бүх нийтийн үйл хэрэг болгосон туршлага байна.

СУРГАМЖ

Төрт ёсны уламжлал, түүх, соёлын биет өвийг хадгалах, хамгаалах, сурталчлан таниулах зорилготой үзвэр үйлчилгээний газруудын орчинг сайжруулах, жишээлбэл, музейн барилгуудын хувьд насжилт өндөр, зориулалтын бус барилгад үйл ажиллагаа явуулж байгаа тохиолдол олон байна. Орон нутгийн болон төрийн өмчийн 83 барилгыг музейн зориулалтаар ашигладаг.

ЦААШИД

Төрт ёсны уламжлал, үндэсний бахархлыг, соёлын өвийн үнэт зүйлийг тогтвортой хамгаалах, түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааг ард иргэдэд тэгш хүртээмжтэй, чанартай хүргэх музейн барилгуудыг шинэчлэх, шинээр барих ажилд ЗГ анхаарлаа хандуулж байна.Төрт ёсны уламжлал, соёлын биет өвийг сэргээн засварлах, биет бус өвийг сурталчлах, хүүхэд, залууст чиглэсэн үйл ажиллагаагаар соёл, түүх, ёс заншлаа дээдэлдэг үзэл хандлагыг төлөвшүүлэх чиглэлээр ажлыг тогтмолжуулах

Тогтвортой хөгжлийн боловсролын төлөв
ХАМТЫН САНААЧИЛГА ТҮНШЛЭЛ

ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ

САНАЛ САНААЧИЛГА

21-р зууны боловсролын чиг хандлага: Сургалтын орчныг хувирган өөрчлөх, хүүхдийн сурч хөгжих таатай орчин болгон тохижуулах
Сургалтын дижитал, виртуал орон зайг бий болгох
ТХБ-ыг судлагдахууны хооронд интеграцчлах
Хүүхэд залуучуудын идэвх оролцоо санаачилгыг нэмэгдүүлэх
НТБ-ын төвөөр дамжуулан иргэд олон нийтэд ТХБ-г эзэмшүүлэх, тэгш хамрах боловсролыг хөгжүүлэх

ТУРШЛАГА

Дэлхийн том хичээл
Эко сургууль, цэцэрлэг хөтөлбөр
Сургууль бүхлээрээ ажиллах арга хандлага /СБААХ/
Орон нутгийн ногоон хөгжлийн бодлого тодорхой үр дүнтэй байна.
Залуучуудын хөгжлийн үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилт
Ногоон хөгжил, байгаль орчинд ээлтэй үйл ажиллагааг дэмжсэн орон нутаг, байгууллага, хувь хүний арга туршлагууд

СУРГАМЖ

Хүн хоорондын сөрөг харилцаа хандлага
Байгаль орчинтой зүй бус харилцах
Хэт өндөр хэрэглээний асуудал
Хүний ёс зүй, ёс суртахууныг онолын хувьд яриад түүнийг ёс заншил болгож хүүхэд залуучуудад өдөр тутмынх нь амьдралын хэвшил болгон төлөвшүүлэхэд хангалтгүй ажиллах

ЦААШИД

Нийтлэг цогц чадамжийг төлөвшүүлэх
Суралцагчдын суралцах хэрэгцээ, эрхийг хүндлэх
Ялгаатай байдлыг тооцоолох
ТХБ-ийг мэдлэгээр биш үйлээр эзэмшүүлэх
Насан туршдаа суралцах, сурахууд суралцах
Хамтын ажиллагааг түншлэлийг бэхжүүлэх

Тогтвортой хөгжлийн бoлoвсрoл II
ХАМТЫН САНААЧИЛГА ТҮНШЛЭЛ

АМЬДРАЛЫН ЧАНАР БА ДУНДАЖ ДАВХАРГА

САНАЛ САНААЧИЛГА

Эрчим хүч, нөөцийн хэмнэлттэй, хүлэмжийн хийн ялгарал болон хаягдал багатай, хүний эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчинд эрсдэлгүй өрхийн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааг дэмжиж амьдралын чанарыг дээшлүүлэх, ногоон орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн бараа, ажил, үйлчилгээний худалдан авалтыг дэмжих, оёдол, эсгүүр, гар урлал, компьютер зэрэг мэргэжлийн чиг баримжаа олгох хичээлүүдийг зохион байгуулах

ТУРШЛАГА

Эрчим хүч, түүхий эд материал, усны хэрэглээг багасгах, хүлэмжийн хийн ялгарлыг хязгаарлах, хог хаягдал, бохирдлыг бууруулах, экосистемийг хамгаалж нөхөн сэргээх, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох замаар хүрээлэн байгаа орчны чанарыг сайжруулж, хамгаалахад чиглэсэн ажил хөдөлмөрийг дэмжих, Иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж олон нийтийн харилцан уялдатай хамтын үйл ажиллагааг дэмжин ажиллах

СУРГАМЖ

ТХ-ийн асуудал бол зөвхөн байгаль орчин, боловсролын салбартай хамааралтай асуудал биш бүх салбар, улс орны хэмжээний асуудал тул бүх нэгж, түвшин, салбарыг хамарсан цогц үйл ажиллагааг хамтын ажиллагаа, түншлэлийн зарчимд тулгуурлан явуулах нь тодорхой боллоо.

ЦААШИД

Цаашид тогтвортой үргэжлэх өрхийн үйлдвэрлэлийн сургалт нь жижиг, дунд бизнес эрхлэлтийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх. Байгууллагын стандартыг боловсруулж сургалтын орчны стандарт хангасан, хүнсний хэрэглээ, илчлэг, шим тэжээллэг байдал зэрэгт шалгуурын дагуу хяналт тавьж ажиллах. Уламжлалт арга ухааныг ТХБ-ын агуулга, чиглэлтэй уялдуулан хэрэгжүүлэх

ЭДИЙН ЗАСАГ

САНАЛ САНААЧИЛГА

Ядуурлыг бууруулах
Ухаалаг хэрэглээ бий
болгох
Бэлчээрийн менежмент
хийх
Ус, цахилгаанаа хэмнэх
Өрхийн төсвийг хэмнэх

ТУРШЛАГА

Сургууль, айл өрхийн түвшинд
улайсдаг гэрлийг лед гэрлээр
солих
Сургуулийн орчинд хэмнэлт
гаргах
Өрхийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх
(Оёдол, эсгүүр, гар урлал г.м)

СУРГАМЖ

Хувь хүн санхүүгийн мэдлэгийг
дээшлүүлэх
Өрхийн зардлыг бууруулах
Сургуулийн урсгал, тогтмол
зардлыг хэмнэх

ЦААШИД

Санал, санаачилгыг үйл хэрэг
болгох, санхүүжилтын асуудлыг
шийдвэрлүүлэх

ЗАСАГЛАЛ

САНААЧИЛГА

Тогтвортой хөгжлийн асуудал бол зөвхөн байгаль орчин, боловсролын салбартай хамааралтай асуудал биш бүх салбар, улс орны хэмжээний асуудал тул бүх хүрээг хамарсан цогц үйл ажиллагаа байх ёстой. Сургалтын хөтөлбөртөө ТХ-ын хандлага, бүхий л аспектиудыг тусгах

ТУРШЛАГА

Орон нутагт ногоон хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг боловсруулж хамтын үйл ажиллагаагаар өөрийн үнэлгээнд суурилсан ТХ-ын үзэл санааг түгээмэл хэрэгжүүлэх

СУРГАМЖ

Сургуулийн засаглалыг сайжруулах асуудлын хүрээнд сургамжтай ажлууд олон байна. Тухайлбал: Хог хаягдал, сургалтын орчин бүрдүүлэх, хүний нөөцийг чадавхжуулах, сургалтын хөтөлбөрийг боловсронгуй болгох, эцэг эх, орон нутгийн төлөөлөл, сурагчид хамтран ажиллах

ЦААШИД

Салбар дундын хамтын ажиллагааны хүрээнд зөвлөл, сүлжээ, мэдээллийн платформ байгуулан, үйл ажиллагааг тогтмолжуулах
 Үндэсний болон орон нутгийн түвшинд: Хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх салбар дамнасан бодлого Тогтвортой хөгжлийн төлөөх орон нутгийн түншлэлийг бэхжүүлэхэд анхаарах

БҮС, ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖИЛ

САНАЛ САНААЧИЛГА

-Төрийн болон ТББ, эцэг эх,иргэд олон нийтийн –ТХБ-ын төлөөх санал санал санаачилгыг нэгтгэж, ажил хэрэг болгох

-Гэр бүл бол хүүхдийг ТХБ эзэмшүүлэх орчин,

-Хогоо ангилан ялгахыг амьдралын хэвшил болгохыг дэмжин орон нутгийн түвшинд хэрэгжүүлэх

ТУРШЛАГА

-Орон нутгийн удирдлага захиргааны байгууллагууд, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллаж, иргэн бүрийн оролцоо, хүмүүсийн харилцаа хандалагыг дээшлүүлэх

-Хүүхэд төвтэй гэр бүл төлөвлөлтийн дагуу гэр бүлийн орчинд хүүхэд өөрөө бие даан хөгжих, үлгэрлэн сургах үйлийг хэвшүүлэх

-Орон нутгийн түвшинд нэгж бүрийн хандлагыг өөрчлөх нөлөөллийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах, өрх бүрт хогоо ангилан ялгах хандалагыг төлөвшүүлэх

СУРГАМЖ

-Албан болон албан бус сургалтуудад хичээл, сургалтын үйл ажиллагааг ТХБ-ын агуулга, арга зүйд суурилан интеграцижилж, интерактив байдлаар зохион байгуулах,

-Хүүхэд гэр бүлийн орчинд бие даан хөгжиж ТХБ-ийн үзэл санааг түгээн дэлгэрүүлэх,

-Хогоо ангилан ялгахыг амьдралын хэвшил болгосон санаачлалгыг өрх бүрийн түвшинд хамтран ажиллах үйл хэргийг бодит болгох

ЦААШИД

-Макро, мезо, микро түвшинд хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, дээрээс доош болон доороос дээш чиглэсэн санаачилгуудыг уялдуулах мөн салбар дамнасан бодлого баримтлах

-Тогтвортой хөгжлийн төлөөх орон нутгийн түншлэлийг бэхжүүлэхэд анхаарах - сайн туршлагауудыг үндэсний болон бүс орон нутаг, дэлхийн хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх арга зам механизмийг бүрдүүлэх, вэбд суурилсан цахим платформ буюу харилцааны сүлжээг бий болгох

Тогтвортой хөгжлийн боловсролын төлөөх
ХАМТЫН САНААЧИЛГА ТҮНШЛЭЛ

ОРОЛЦОГЧДООС ИРҮҮЛСЭН САНАЛЫН ТУХАЙД

Тогтвортой хөгжилд гэр бүлийн үүрэг оролцоо

- Гэр бүлийн гишүүдийн үүрэг оролцоог нэмэгдүүлдэх, зөв зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх

ТХБ-ыг орон нутгийн түвшинд түгээн дэлгэрүүлэх боломж

- Орон нутагт иргэн бүрийг идэвхжүүлж, хамтын түншлэлийг сайжруулах
- Орон нутаг өөрийн онцлогтоо тохируулсан үйл ажиллагааг боловсролын байгууллага, хувийн хэвшил, удирдлагуудтай хамтран хэрэгжүүлэх

ТХБ-ын төлөөх орон нутаг дахь хамтын ажиллагаа, түншлэл

- Байгальд ээлтэй амьдралын хэв маягыг бий болгох
- Орон нутгийн түншлэл, менежментийн төлөвлөлт гарган, байгууллага, олон нийтийн оролцоог бий болгож, хяналт тавьж эргэх холбоотой ажиллах

ТХБ-ын төлөөх орон нутгийн манлайлал

- Орон нутгийн удирдлагуудын оролцоог нэмэгдүүлэх
- Тодорхой үе шаттай үйл ажиллагааг төлөвлөн хэрэгжүүлэх

Жендерийн тэгш байдлыг хангахад бодлогын түвшинд анхаарах асуудал

- Эрх тэгш хандлагыг бий болгох
- Салбар бүрт жендерийн мэдрэмжтэй бодлогыг хэрэгжүүлэх

ДҮГНЭЛТ

Хэлэлцүүлсэн илтгэлүүдийн судалгааны үр дүнгээс үзвэл “Тогтвортой хөгжлийн боловсрол”-ын бодлогын баримт бичгийн зорилт нь бодит нөхцөл байдалд харилцан адилгүй хэрэгжиж байна. Энэ нь олон нийтийн тогтвортой хөгжлийн боловсролын талаарх мэдлэг, чадвар, хандлагад анхаарал хандуулах шаардлагатайг илэрхийлж байна.

Макро, мезо, микро түвшинд хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, санал санаачилгуудыг уялдуулах.

Цаашид үндэсний хэмжээнд орон нутгийн түвшин дэх үйл хэргийг идэвхжүүлэхэд хамтын ажиллагаа, түншлэлийг сайжруулах замаар иргэн, гэр бүл, байгууллага, орон нутгийн түвшинд сайн туршлагаудыг түгээн дэлгэрүүлэх хэрэгцээ байна.

Тогтвортой хөгжлийн боловсролын төлөв
ХАМТЫН САНААЧИЛГА ТҮНШЛЭЛ

ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН
БОЛОВСРОЛ II
ТӨСӨЛ

#БАЯРЛАЛАА